

O kriminalistice.

Vrchní policejní rada Dr. Viktor Sobotka (Brno).*)

Kriminalistika, jako nauka o technice, jak vypátrati a usvědčiti pachatele, umožňuje nám aplikovati normy trestního práva a řízení na určité subjekty. Dnes nelze si trestní právo a řízení jinak představit, než v úzké souvislosti s kriminalistikou.

Dle mého skrovného názoru má zřízením lektorátu býti dán vědecký podklad našemu dosavadnímu konání a počínání, chceme, abychom to, co v jistém podvědomí děláme, doloženo bylo vědeckými poznatky.

Dnes nemůžeme jen a jen spoléhati na mnohdy pochybnou praxi, kterou odkoukáme, nebo kterou jsme převzali se všemi chybami od starších našich kolegů a předchůdců. Dnes je nutno, aby právník, který si volí za svoje zaměstnání obor, který úzce souvisí s kriminalistikou, ať je to soudce civilní nebo vojenský, policejní úředník atd., přišel do praxe ozbrojen teoretickými a praktickými vědomostmi tak, jak tomu jest ve všech ostatních oborech. Stavitelé, inženýři, filosofové, medikové, všichni mohou se uplatniti ihned v životě, jen právník, který přišel do kriminální praxe, tápal, neboť mnohdy se po něm žádalo, aby již jako mladý začátečník řešil těžké kriminální případy.

V době, kdy zločinnost nabývá vždy větších a větších rozměrů, kdy technika zločinců dosahuje skoro vrcholu, nelze si představit policejního úředníka, soudce atd., který by alespoň neznal primitivní základní pojmy kriminalistiky. Jak uboze by vypadal i sebe lepší právník, kdyby nevěděl, jak si má počínati na místě činu, kdyby netěžil ze stop, kdyby nevěděl, jak má vyslýchati a kdyby neovládal alespoň základní pojmy kriminální techniky, taktiky a psychologie. Nevypátrat a neusvědčit pachatele znamená dodati odvahy tisícům jiným, zločinnost počne stoupati, morálka klesá, vážnost před úřady beztoho po převratě dosti uvolněná, by nadobro vymizela. Morální škoda nedala by se vůbec slovy vyjádřiti a hmotná číslicemi.

Lektorát kriminalistiky má seznámiti posluchače postupem času s látkou ohromných rozměrů. Teorie je mnoho, ale při tom chci velkou váhu klásti na praxi. Proto ve svých přednáškách omezím teorii, pokud se vůbec omeziti dá, na míru nejnnutnější, po teorii budou následovati praktické příklady, po-

*) Ze zahajovací přednášky lektorátu kriminalistiky právnické fakulty v Brně.

kud možno s obrazy, a teprve tehdy, až posluchači seznámí se důkladně s jednotlivými úseky, budou sami řešiti lehčí a těžší kriminální případy. Hodina kriminalistiky má býti hodinou oddechu, příjemného pobavení a přípravou k budoucímu povolání.

Mým upřímným přáním by bylo, aby u policie, u soudů civilních i vojenských, státních zastupitelstvech, finančních prokuratur, trestní důchodkové kontroly, nenastoupil žádný právník, který by alespoň částečně neovládal kriminalistiku. Přál bych si dále, aby mladí právníci, kteří si zvolí za životní povolání právě tato odvětví, hned na počátku svojí kariéry ovládali kriminalistiku tak, aby se ihned mohli uplatniti a na nikom nebyli závislí. Nerad vidím, když mladý konceptní úředník v praxi tápe a musí býti veden podřízenými orgány. Chtěl bych, aby on vedl a aby on štědře rozdával ze svých teoretických a prakticky nabytých zkušeností a aby zaujímal ve všech úřadech ono místo, které jemu po právu náleží.

Služba policejní je těžká a odpovědná. Každý policejní zákrok, ať se jedná o předvedení, zatčení, osobní nebo domovní prohlídky, znamená těžký zásah do individuality člověka. Každý kriminální úředník je stálými nočními službami, velkým počtem pohotovostí a stálým stykem se spodinou tělesně i duševně ubíjen. Neříkám to proto, abych někoho odstrašil, chci jen upozorniti, že k našemu povolání je zapotřebí mnoho lásky, oddanosti a sebezapření. Kdo nejde s láskou k tomuto zaměstnání, nechť volí raději jiný obor. Chci však se také zmíniti o jeho krásných a světlých stránkách. Hájití zájmy státu, starati o bezpečnost osob a majetku, o klid, mír a pořádek ve státě, je úkol tak vznešený a krásný, že snad málo který úřad se může honositi tak vznešenými a krásnými úkoly, jako právě policie. I kriminalista zažívá občas krásné okamžiky, obzvláště když se zhostil se zdarem svého úkolu a rád zapomíná na těžké chvíle, které mu byly způsobeny mnohdy nezdarem neb nekritickým tiskem.

Teorie učí, že z místa činu usuzujeme a vypátráme osobu pachatele, kdežto praktická policie po trestném činu prostě pozoruje, zatýká a předvádí osoby patřící ke zločineckým kruhům a teprve podle výsledků těchto prací se snaží usouditi, který zločinec by se hodil za pachatele toho, kterého trestného činu. Řešíme tedy většinu případů psychologicky. Logickými a psychologickými úvahami hledíme kruh pachatelů zúžití, v tomto zúženém kruhu pak jednotlivé zločince zatýkáme a předvádíme, konáme osobní a domovní prohlídku za pomoci důvěrníků, abychom pachatele usvědčili. Je tedy postup v dnešní době ve velkých městech opačný. My nejedeme od místa činu k pachateli, nýbrž od pachatelů k pachateli. Jinými slovy, netěžíme tedy ze stop fyzických, nýbrž ze stop *psychologických*.

Jest zajímavým zjevem, že různé povahy (manické, depresivní, melancholické, neurotické a schizoidní) různě si počínají na místě činu a že se nám mnohdy podaří ze způsobu práce na

místě činu usuzovati na povahu pachatele, tím se nám zúžuje kruh podezřelých osob a v těchto pak postupujeme způsobem, jak jsem svrchu naznačil.

Často se mluví o rekonstrukci trestného činu na místě činu. Rozumíme tím celý obraz o tom, jak pachatel na místě činu si počínal od okamžiku, kdy vkročil na místo činu až do okamžiku, kdy je opustil. K tomu nám dávají podklad reálie zanechané na místě činu, které doplňujeme logickými a psychologickými úvahami, abychom dostali jasný obraz o tom, jak trestný čin byl spáchán. Čím dokonaleji zrekonstruujeme trestný čin na místě činu pomocí věcí nalezených na místě činu a doplněných psychologickými úvahami, tím lepší vysvědčení pro zdatnost a vyspělost kriminalistovu.

Zvláštní pozornost chci věnovati kapitole »Výslech obviněného, svědků a znalců a kvalifikované doznání«. O kvalifikovaném doznání mluvíme tehdy, přizná-li se pachatel a současně sdělí, kam dal věci z trestného činu. Přiznání samo o sobě, ať obyčejné či kvalifikované, je těžký problém, jak Gross sám říká, je vlastně něčím abnormálním. Pachatel přiznáním si dobrovolně škodí a je nemyslitelné, aby při normální a zdravé logice tomu chtěl, neboť přiznáním si vlastně pečeti svůj osud. Ze zkušenosti je známo, že soudy v mnoha stech případech ročně osvobozují pro nedostatek důkazů, když pachatel se nepřiznal, ale nestane se nikdy, aby pachatel se přiznal a byl osvobozen, leč u soudů porotních.

Dále upozorním zvláště na to, že tělesná somatická konstrukce souvisí úzce s povahou lidskou. Určitý typ povahový odpovídá určitému typu somatickému, nač Kretschner ve svém díle »Körperbau und Charakter« zvláště upozornil. Při výslechu nutno uhodnouti povahové typy a u těch pak zvláštní vyslyšací technikou vyvoláváme různé afekty, konformní povahám pachatelů a přivádíme je takto do stadia, kde se normální logika začíná bortiti. Vyvoláváme tedy stavy psychopatické — abnormální, v nichž pachatel v jistém podvědomí přicházívá spontánně k poznání, že jediným východiskem z jeho situace je přiznání. Jak vidno, je to práce opět psychologická. Psychologie úzce souvisí s kriminalistikou.

Další kapitolou budou domovní a osobní prohlídky, sebevraždy, se kterými se obzvláště obšírněji budu zabývati. Pokusím se dokázati, že vyšetřování sebevražd musí býti věnována zvláštní pozornost a že při simulovaných vraždách, usvědčení pachatelů je mnohdy jedním z nejtěžších úkolů policejních orgánů. Stane-li se někde vražda, mluví o tom takřka celý svět (případ Vranské), ale při tom zapomínáme, že máme mnoho a mnoho způsobů zbaviti se nepohodlných osob, aniž by to úřady postřehly. Na tuto okolnost upozornil již dávno nejlepší kriminalista Gross ve svém díle »Handbuch für Untersuchungsrichter« a z praxe mohu říci, že tomu tak je.

Zvláštní pozornost chci věnovati také kapitole o stopách a

na praktických příkladech bych chtěl ukázati, jak ze stop těžíme a jak pomocí stop občas možno usvědčiti pachatele.

Promluvím také obšírněji o specialisaci zločinců, které odpovídati musí specialisace odborníků. Dnes platí zásada: Na specialistu-zločince, zvláště specialisovaný odborník-kriminalista.

Nepominu také zvláště aktuální théma o pohlavních úchylnostech a jejich významu v kriminalistice, proberu toto téma zevrubně, poněvadž jsem dospěl ze své praxe k přesvědčení, že většina vražd tkví v pohlavní úchylnosti a že mnohý trestný čin, i sebevražda, jejíž motiv mnohdy se nedá ani vysvětliti, má podklad sexuální.

Tisku příkládám velkou důležitost v kriminalistice. Mnoho úspěchů máme děkovati tisku, tisk jest náš nejlepší policejní oznamovatel a cením si tisku — ovšem seriosního — více, než největší vymoženosti našeho století — radia. Litera scripta manet. To, co před sebou vidím, co mám »černé na bílém«, to lépe vnímám, lépe mi to utkví v mysli a mám dokonce příležitost si celou věc několikráte zopakovati a o ní přemýšleti. Radio posloucháme obyčejně proto, abychom *se pobavili*, program se rychle střídá, a to, co jsme slyšeli, brzy zapomeneme. Noviny čteme, abychom se *vzdělávali* a dojmy jsou tedy hlubší. Proto také vidíme, že výsledky, kterých docílujeme novinami, jsou větší než výsledky, jichž se dopravujeme pomocí radia.

Dále pokusím se rozvinouti celý program preventivní předstížeinnosti. Vycházím tudíž z přesvědčení, že řádně organizovaná a důsledně prováděná preventivní činnost by zmenšila o polovici agendu soudů a policejních úřadů a policie, která by systematicky plnila preventivní činnosti své hlavní poslání, mohla *preventivně* působiti na zabránění zločinům a neštěstím.

Konečně bych rád ještě pojednal o důležitých statích ze soudního lékařství, pokud je musí znáti policejní a soudní úředníci a doplnil bych látku statí z kriminální psychologie, pokud jsem tak neučinil v jednotlivých partiích.

Dále přednášel bych o jednotlivých zločinech, v prvé řadě vraždách, *žhářství*, *podvodně založených ohních*, loupeži, zpronevěře, podvodu a naznačil bych nové metody, kterými *vyšetřování zločinů by se mělo bráti*.

Neopomenul bych ani pojednati o jednotlivých statích ze *symptomatologie*, nauky, jak z různých příznaků můžeme usvědčiti pachatele, na př. z prachu v šatě po vyloupení pokladny (k tomu účelu jest pořízen zvláštní vysavač prachu), nebo ze složení inkoustu, jímž bylo v různé době psáno, nebo zase o statích z kriminální biologie, ev. antropologie a sociologie. Dnes bych rád ještě něco podotkl o činnosti velkoměstské policie. Dávno minuly již doby, kdy inkvisice byla jediným prostředkem ke zjištění pravdy. Zločinnost nabývá vždy větších a větších rozměrů, bystrost, vynalézavost a inteligence zločinců je čím dále tím větší, jejich technika a taktika je mnohdy geniální. Jim, kteří sice s velkým risikem, ale přece jen snadno

získávají dostatečných hmotných prostředků, je hříčkou využití všech moderních dopravních prostředků, které nám mnohdy chybí. Nemáme dnes letadla, ačkoliv v naší praxi se již vyskytlo několik případů, kdy zločinci využili těchto nejmodernějších dopravních prostředků, aby spravedlnosti unikli. Moderní velkoměstská policie, chtějí s úspěchem čelili zločincům nynější doby a zločinnosti vůbec, musí 1. sama stále jít s duchem času, 2. musí si rychle osvojit všechny moderní vymoženosti techniky a vědy vůbec. Byli bychom nemožni, kdybychom stále nesledovali pokroků vědy a techniky a těch pro naše účely neužili.

Potřebujeme dnes rad a podpory na slovo vzatých odborníků, lhostejno, ať se jedná o právníka, lékaře, o psychiatra, chemika, fysika, geologa, stavitele, znalce v oboru účetnictví, v oboru písmoznalectví či znalce v oboru třaskavin. Potřebujeme mnohdy rychle dobrého zdání odborníků, abychom věděli, jaký směr dáti celému vyšetřování. Často docházíváme ve vyšetřování k mrtvému bodu jen z toho důvodu, že nám chybí dobré zdání znalce.

Mnohdy ocitají se domnělí pachatelé delší dobu nevinně ve vazbě jen z toho důvodu, že nemáme znalce, který by nám okamžitě mohl poraditi. Prožíváme někdy chvíle hrůzy a nejistoty, vyšetřování vážne, veřejnost a tisk se nad tím pozastavují. Nepřál bych snad nikomu, aby prožil nejistotu, jakou jsme prožívali při výbuchu v Jánské ulici, kdy tři dny jsme tápali v nejistotě, poněvadž nám nikdo nemohl říci, jaké třaskaviny pachatel použil. Mluvilo se o dynamitu, ekrasitu a konečně nám vojenští znalci, které nám ZVV. laskavě dalo k dispozici zjistili, že se jedná o *dynamon*, třaskavinu, kterou snad nedopatřením zákonodárce a nejasností zákona možno volně koupiti v tisících kilogramech bez odběracích listin.

Píše se dnes mnoho o divech v kriminálním badání. Na obzoru je nový prášek *viocannin*, který má tu zvláštní vlastnost, že se nedá smýti a že nám pachatel zanechává stopy na všech předmětech, jichž se dotkne. Sebedůkladnějším umýváním pachatel se onoho bezbarvého prášku nezbaví a stačí malé mikroskopicky nepatrné částky, které vniknou do porů, aby pachatel byl křemencovou lampou usvědčen, poněvadž ony nepatrné částky, které se zachytily za nehty a v porech fluoreskují nazelenalým světlem, takže vlastně pachatel má na rukou svůj vlastní zatykač.

Mluví se o *pedoskopii*, kterou vynalezla berlínská badatelka, která předčí dokonce i daktyloskopii a bude jí možno užití všude tam, kde daktyloskopie nebude možno s výsledkem upotřebiti. Ona poskytuje skvělou možnost, aby zabráněno bylo záměně novorozeňat a dává prý také možnost, aby byla zjištěna matka odloženého dítěte. V mladém věku jsou u dětí rýhy a kresby na pokožce příliš málo výrazné, než aby se daly daktyloskopicky spolehlivě zachytiti snímkem fotografickým, naproti tomu dá se s úspěchem užití pedoskopie již ve stáří několika

dní, neboť prý kresby na prstech a nohou a na šlapkách zůstanou až do smrti beze změny, takže tím je dána znamenitá možnost rozpoznávací. V posledním čísle »Archivu pro kriminologii« je zajímavý článek nadepsaný: »Je možno vyléčiti zločinnost operací?« Štítná žláza jako sídlo zločineckých instinktů. V tomto pojednání se dokazuje, že větší či menší rozměr štítné žlázy je v souvislosti s duševními poruchami anebo má v zá-pětí různé zločinecké sklony. Malou štítnou žlázu mají prý kleptomanové, zloději ze zvyku, lupiči, hochštapleři, velkou štítnou žlázu osoby povahy násilné. Operací (usměrněním štítné žlázy) dosahuje se prý velkých změn v charakteru zločinců, kteří po zdařilé operaci se stávají opět užitečnými členy lidské společnosti. V Anglii se prý pokusy zdařily a nám by přirozeně nastala nová éra v posuzování zločinců.

Mnoho se také mluví o zvláštním přístroji pletismografu, kde pomocí tlaku krve poznáme, zda pachatel mluví pravdu neb zda lže. Těchto moderních vymožeností ještě nemáme, ale nutně bychom jich potřebovali.

Zločinci budou míti těžké postavení v boji s bezpečnostními orgány, jichž činnost bude podepřena moderními vědeckými poznatky ze všech oborů věd a každé usvědčení pachatele pomocí vědy působí na zločince dojmem tak mohutným a pro ostatní zločince odstrašujícím, že se a priori odejme chuť všem těm, kteří v budoucnosti by měli v úmyslu dopustiti se podobného trestného činu.

Nový obchodný zákon v Polsku.

M. Č e k o v s k ý (Bratislava).

Dňom 1. VII. 1934 vstúpi v Poľsku v platnosť nový obchodný zákoník. Návrh toho zákoníka, vypracovaný podkomisiou pre právo obchodné pri »Poľskej kodifikačnej komisii« bol touto komisiou prijatý a vydaný tlačou 23. IX. 33 r. jako čís. F5 jej edicíj pod názvom: »Projekt kodeksu handlowego cześć I.« V najbližšom čase bude vládou predložený zákonodárnym sborom k schváleniu.

Návrh má nahradit všetky dosiaľ platné obchodné zákony v Poľsku, čím sa stáva ďalším krokom v unifikácii poľského občianskeho zákoníka.

Po stránke formálnej návrh delí sa na 2 časti (knihy), a tie zase na články. Písaný je stručne, avšak jasne a zrozumiteľne.

Po stránke obsahovej — návrh je spracovaný v duchu najmodernejších obchodných zákonodárstiev (najmä švajciarskeho a nemeckého). Prvá časť zaoberá sa osobou obchodníka a druhá pojednáva o obchodných úkonoch.

Niektoré novoty, ktoré návrh uvádza do obchodného ži-